

GOpen Onderzoek

Gebruikers- en behoefteonderzoek

Leermaterialen in het Gespecialiseerd Onderwijs

November 2025

Samenvatting

GOpen is een samenwerking van de Sectorraad Gespecialiseerd Onderwijs (SGO) en het Nationaal Groeifonds Impuls Open Leermateriaal. GOpen heeft als doel een duurzame collectie op maat gemaakt leermateriaal te realiseren voor leerlingen in het Gespecialiseerd Onderwijs. Om dit onderbouwd aan te kunnen pakken heeft Cito - in opdracht van GOpen - dit gebruikers- en behoefteonderzoek uitgevoerd.

Wat is open leermateriaal?

Open leermateriaal is vooral digitaal leermateriaal, dat door iedereen mag worden gebruikt, aangepast en gedeeld. Dit kan een alternatief bieden aan methode gebonden leermateriaal, wat niet zomaar aangepast mag en kan worden.

Wie hebben we bevraagd naar de behoefte op het gebied van leermateriaal in het GO?

In dit onderzoek hebben we gekeken naar de behoeften van leraren en onderwijsprofessionals in het gespecialiseerd onderwijs op het gebied van leermateriaal in het algemeen en het gebruik van open leermateriaal in het bijzonder. Aan het onderzoek hebben 131 respondenten deelgenomen. Deze respondenten zijn voornamelijk werkzaam in (voormalig) cluster 3, 4 of een combinatie daarvan. Daarnaast zijn er ook aantal respondenten werkzaam in cluster 1 en/of 2 of het SBO.

Waarom gebruiken GO leraren nog weinig open leermateriaal?

Leraren gebruiken een rijke mix van leermaterialen. Deze bestaat vaak uit een duidelijke rol voor methode gebonden materialen, aangevuld door eigen leermateriaal, open leermateriaal en andere soorten leermateriaal. Methodisch lesmateriaal wordt vooral gebruikt omdat het structuur en houvast biedt, waarbij alle leerdoelen aan bod komen.

Waarom willen GO leraren wel open leermateriaal?

Leraren werken graag met open leermateriaal omdat ze daarmee beter kunnen aansluiten op de leer- en ondersteuningsbehoeften van hun leerlingen. Dit helpt in het maken van een rijke mix aan leermaterialen die beter aansluit bij de belevingswereld van leerlingen, waar methode gebonden leermateriaal dat niet goed kan. Veel leraren geven aan in de toekomst meer met open leermateriaal te willen werken.

Wat is de belangrijkste behoefte van GO leraren qua open leermateriaal?

Er is vooral behoefte aan materiaal dat flexibel ingezet kan worden. Hierbij zijn leraren niet zozeer op zoek naar volledige methodes, maar vooral naar aanpasbaar open leermateriaal. Waar het dan vooral om gaat is begrijpelijk taalgebruik, gebruiksvriendelijkheid en aanpasbaarheid van leermateriaal. Als het gaat om zoeken en filteren van online leermateriaal, is het voor GO leraren belangrijk om te kunnen zoeken op vakgebied. Een belangrijke randvoorwaarde en belemmering is beschikbare tijd om te kunnen zoeken en de kwaliteit van het leermateriaal te kunnen beoordelen.

Wat nu?

Binnen het onderzoeksproject komen er twee vervolgtrajecten. Ten eerste gaan de GOpen Docentontwikkelteams en de GOpen Community aan de slag met het ontwikkelen van open leermateriaal afgestemd op het GO. Ten tweede komt er een vervolgonderzoek door middel van interviews over hoe we beter in de behoefte aan kwalitatief goed leermateriaal voor het GO kunnen voorzien.

Inhoudsopgave

1. Introductie	4
2. Respondenten en hun achtergrond	5
3. Huidig gebruik van leermaterialen in het GO	6
3.1 Gemiddeld gebruik	6
3.2 Dominant gebruik	6
3.3 Redenen voor gebruik verschillende soorten leermateriaal	7
3.4 Redenen voor gebruik ander leermateriaal	8
3.5 Aanpassen van bestaand materiaal	9
3.6 Open leermateriaal	10
4. Behoeftte van leraren en onderwijsprofessionals	13
5. Theory of planned behavior	20
5.1 Aanpak van modellering	20
5.2 Resultaten van modellering	20
6. Conclusie	22
Slotwoord	24
Referenties	25

1. Introductie

GOpen is een samenwerking van de [Sectorraad Gespecialiseerd Onderwijs](#) (SGO) en het Nationaal Groeifonds [Impuls Open Leermateriaal](#). GOpen heeft als doel een duurzame collectie op maat gemaakt leermateriaal te realiseren voor leerlingen in het Gespecialiseerd Onderwijs. Hiervoor werkt GOpen via drie paden: Onderzoek, GOpen Community en Docentontwikkelteams (DOT's). De inzichten uit onderzoek worden gecombineerd met de expertise van de samenwerkende partners binnen GOpen. Dit vormt tezamen de basis waarop onderwijsprofessionals in de Community en de DOT's open leermaterialen ontwikkelen die aansluiten bij de behoefte van leerlingen in het Gespecialiseerd Onderwijs.

In het voorjaar van 2025 is een gebruikersonderzoek uitgevoerd naar het gebruik van leermaterialen in het Gespecialiseerd Onderwijs (GO). De aanleiding van dit onderzoek komt voort uit de signalen van onderwijsprofessionals en leraren dat binnen het GO onvoldoende passend leermateriaal beschikbaar is. Het doel van het onderzoek was om in kaart te brengen welke leermaterialen er in het GO worden gebruikt, hoe er tegen deze leermaterialen wordt aangekeken, waar er behoefte ligt op het vlak van leermaterialen, en hoe gebruik verklaard kan worden vanuit de Theory of Planned Behavior (5). Het onderzoek bestond uit een vragenlijst, waarvoor respondenten onder andere zijn geworven via LinkedIn en de nieuwsbrief van de sectorraad GO.

2. Respondenten en hun achtergrond

Aan het onderzoek deden 131 respondenten mee, waarvan 94 leraren en 37 onderwijsprofessionals met (deels) lesgevende taken. De onderwijsprofessionals met deels lesgevende taken waren intern begeleiders, onderwijsassistenten, brancheleiders, stagecoördinatoren of -leraren, leraren in opleiding, leraren met onderwijskundige taken, zorgcoördinatoren, en ander onderwijsondersteunend personeel.

De meeste respondenten waren werkzaam in het voortgezet speciaal onderwijs (66), gevolgd door het speciaal onderwijs (38), het speciaal basisonderwijs (19) of een combinatie van twee of drie van deze onderwijsvormen (8). De meeste (109) leraren en onderwijsprofessionals zijn werkzaam in (voormalig) cluster 3 (55), 4 (37), of een combinatie van (voormalig) cluster 3 en 4 (17). De overigen zijn enkel of ook werkzaam in (voormalig) cluster 1 en/of 2, of zijn werkzaam in het SBO.

Van de 131 leraren en onderwijsprofessionals werken er 55 vanuit de drie uitstroomprofielen: arbeidsmarkt, dagbesteding en vervolgonderwijs. 28 werken alleen vanuit vervolgonderwijs. De anderen werken met een andere combinatie.

Van de leraren en onderwijsprofessionals werken er 79 op een school met 101-250 leerlingen, 25 op een school met 50-100 leerlingen, en 23 op een school met 251-400 leerlingen. Vier respondenten zijn werkzaam in een school met meer dan 400 of minder dan 50 leerlingen. Veel respondenten werken al lang in het gespecialiseerd onderwijs: 62 respondenten al langer dan 10 jaar en 32 respondenten zelfs langer dan 20 jaar. De precieze verdeling is terug te vinden in [Tabel 1](#). Dit vertaalt zich ook in de leeftijdsverdeling van de respondenten zoals te zien is in [Tabel 2](#), waarbij 59 personen 45 jaar of ouder zijn, en 25 personen ouder zijn dan 55. Gemiddeld genomen waren de respondenten dus relatief ervaren leraren of onderwijsprofessionals.

Tabel 1

Hoeveel jaar ben je werkzaam in het gespecialiseerd onderwijs?	Aantal	%
Minder dan 1 jaar	7	5.3 %
1-2 jaar	12	9.2 %
3-5 jaar	25	19.1 %
11-15 jaar	17	13.0 %
6-10 jaar	25	19.1 %
16-20 jaar	13	9.9 %
Meer dan 20 jaar	32	24.4 %

Tabel 2

In welke leeftijdscategorie val je?	Aantal	%
18-24 jaar	4	3.1 %
25-34 jaar	27	20.6 %
35-44 jaar	41	31.3 %
45-54 jaar	32	24.4 %
55-64 jaar	25	19.1 %
65 jaar of ouder	2	1.5 %

3. Huidig gebruik van leermaterialen in het GO

Leraren en onderwijsprofessionals werden gevraagd welke leermaterialen zij nu gebruiken in hun lessen en hoe ze het leermateriaal dat ze gebruiken verdelen wanneer ze 10 lessen geven. Voor het onderzoek maakten we onderscheid in vier soorten leermateriaal:

- **Methodegebonden leermateriaal**
Dit is educatief materiaal dat meestal door een commerciële uitgever is ontwikkeld als onderdeel van een lesmethode. Het is vaak alleen toegankelijk voor gebruikers van de methode en mag niet vrij aangepast, gekopieerd of gedeeld worden buiten de voorwaarden van de uitgever.
- **Leermateriaal voor eigen gebruik**
Dit is educatief materiaal dat door jouzelf of door collega's binnen je school is ontwikkeld. Het wordt gedeeld en/of gebruikt binnen de school, maar is niet openbaar beschikbaar of onder een open licentie gepubliceerd.
- **Open leermateriaal**
Dit is educatief materiaal dat door iedereen, in alle omstandigheden (ook commercieel), zonder betaling mag worden opgeslagen, hergebruikt, aangepast, gecombineerd en gedeeld zonder problemen met het auteursrecht. Soms gelden hier wel voorwaarden voor, zoals naamsvermelding van de maker of het delen van aangepaste versies onder dezelfde licentie.
- **Overig leermateriaal**
Dit is educatief materiaal dat je niet zelf hebt gemaakt, en dat ook niet onder een open licentie beschikbaar is. Je komt het bijvoorbeeld tegen via collega's buiten de school, online bronnen of nieuwsbrieven. Vaak mag je het bekijken of gebruiken, maar er zijn beperkingen op het aanpassen of verder verspreiden.

3.1 Gemiddeld gebruik

Gemiddeld werd in 3,5 van de 10 lessen de methode gebruikt, in 2,7 van de 10 lessen leermateriaal voor eigen gebruik, in 2,0 lessen open leermateriaal en in 1,8 lessen overig leermateriaal. De methode wordt dus gemiddeld het vaakst gebruikt, gevolgd door eigen materiaal.

3.2 Dominant gebruik

In bijna de helft van de gevallen gebruiken leraren en onderwijsprofessionals in ten minste 5 van de 10 lessen hetzelfde type materiaal (54 van de 131, 41,2%). In 64,8% van die gevallen is dat de methode en in 25,9% is dat leermateriaal voor eigen gebruik. De andere zijn open en/of overig. 36 van de 131 respondenten gebruiken in 6 of meer van de 10 lessen hetzelfde type leermateriaal (27,5%). In 75% van de gevallen is dat methodegebonden leermateriaal. Maar 6 van de 131 respondenten gebruikt in 8 of meer van de 10 lessen hetzelfde type leermateriaal. In 83,3% is dat methodegebonden leermateriaal. Onderwijsprofessionals geven significant vaker les met een gelijke verdeling van verschillende soorten leermateriaal over de 10 lessen dan leraren. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat onderwijsprofessionals vaker werken met groepen leerlingen die bestaan uit verschillende achtergronden en niveaus.

3.3 Redenen voor gebruik verschillende soorten leermateriaal

Respondenten werd gevraagd om maximaal drie redenen te geven waarom ze een bepaalde soort leermateriaal gebruikten. In onderstaande **Tabel 3** is te zien hoe vaak verschillende redenen voor het gebruik van methodegebonden materiaal werden genoemd.

Tabel 3

Reden voor methode gebruik	Niet aangevinkt	Ja	% Ja
De methode geeft mij structuur en houvast	44	77	63,6
De methode zorgt dat alle leerdoelen aan bod komen	51	70	57,9
Het bespaart mij tijd in de voorbereiding	51	70	57,9
De methode is voorgeschreven door mijn school of team	72	49	40,5
Ik vind de methode van goede kwaliteit	105	16	13,2

⇒ 10 respondenten gaven aan geen methodegebonden materiaal te gebruiken en zijn dus niet meegenomen in de analyse.

Opvallend is dat slechts een klein deel van de respondenten (13,2%) de kwaliteit van de methode noemt als reden voor gebruik. Dit suggereert dat de ervaren kwaliteit voor de meeste gebruikers geen doorslaggevende factor is bij de keuze om de methode te hanteren, in vergelijking met redenen als structuur, volledigheid en tijdsbesparing.

“

De ervaren kwaliteit van de methode blijkt voor de meeste gebruikers geen doorslaggevende factor bij de keuze.

Een regressieanalyse is vervolgens toegepast om beter te begrijpen welke factoren het gebruik van methodegebonden materiaal voorspellen. Uit deze analyse komt naar voren dat er vier significante voorspellers zijn. De methode wordt vaker gebruikt als deze aansluit bij (1) de leerdoelen, (2) structuur en houvast biedt, (3) het gebruik voorgeschreven is, of (4) wanneer respondenten de methode van goede kwaliteit vinden. Het besparen van voorbereidingstijd blijkt daarentegen geen reden te zijn voor vaker gebruik. Bovenstaande analyses tonen geen verschil tussen leraren en onderwijsprofessionals.

3.4 Redenen voor gebruik ander leermateriaal

Vervolgens is gevraagd waarom respondenten, naast methodegebonden materiaal, ook andere leermaterialen gebruiken. In onderstaande **Tabel 4** is te zien welke redenen genoemd worden.

Tabel 4

Redenen	Niet aangevinkt	Ja	% Ja
Ik wil mijn lessen beter afstemmen op de leerbehoeften van mijn leerlingen	52	79	60,3
De methode sluit niet goed aan bij de ondersteuningsbehoeften van mijn leerlingen	68	63	48,1
Ik wil mijn lessen verrijken of afwisselender maken	77	54	41,2
De methode sluit onvoldoende aan bij de belevingswereld van mijn leerlingen	79	52	39,7
Er zijn onvoldoende geschikte methodes	94	37	28,2
De methode dekt niet alles wat mijn leerlingen moeten leren	97	34	26,0
Ik wil actuele onderwerpen kunnen verwerken in mijn lessen	103	28	21,4
Ik ben niet tevreden over de kwaliteit van de methode	120	11	8,4
Ik zie het ontwikkelen van leermateriaal als onderdeel van mijn vakmanschap	121	10	7,6

⇒ *Er zijn voor deze redenen geen verschillen gevonden tussen leraren en onderwijsprofessionals en ook niet voor andere achtergrondvariabelen.*

Wat opvalt is dat de vier meest genoemde redenen vooral verband houden met het beter bedienen van (een diverse groep) leerlingen. Blijkbaar wordt over het algemeen gevonden dat alleen de methode onvoldoende tegemoet kan komen aan de leerbehoeften van leerlingen, of dat deze (te) ver van hun belevingswereld afstaat. Door aanvullend andere soorten leermateriaal te gebruiken verwachten respondenten mogelijk dat dit beter lukt.

Opnieuw is een regressieanalyse uitgevoerd om te onderzoeken of bepaalde redenen om aanvullend leermateriaal te gebruiken samenhangen met de mate van methodegebruik. Twee redenen blijken significante voorspellers van methodegebruik. Respondenten die aangaven ander materiaal te gebruiken om lessen te verrijken of af te wisselen, rapporteerden een hogere mate van methodegebruik. Veelal komt het dus voor dat respondenten die weliswaar veel de methode gebruiken, ook aanvullend materiaal gebruiken om de les te verrijken. Het gebruik van andere materialen vanwege onvoldoende geschikte methodes hangt logischerwijs samen met een lagere mate van methodegebruik. De overige redenen laten geen significante samenhang zien met methodegebruik.

Er werden drie regressieanalyses uitgevoerd om te onderzoeken welke redenen samenhangen met het gebruik van (1) leermateriaal voor eigen gebruik, (2) open leermateriaal en (3) overig leermateriaal. De voorspellende variabelen bestonden uit negen mogelijke redenen waarom respondenten aanvullend lesmateriaal inzetten.

Het gebruik van zelfgemaakt leermateriaal werd negatief voorspeld door de reden lessen verrijken of afwisselen. Dit suggereert dat leraren die lessen willen afwisselen of verrijken, daarvoor eerder bestaand materiaal gebruiken dan zelf materiaal ontwikkelen. Dit kan erop duiden dat hergebruik efficiënter wordt bevonden dan zelf materiaal ontwikkelen. Het kan logisch zijn om eerst te kijken naar beschikbaar (open) leermateriaal, alvorens zelf materiaal te gaan ontwikkelen. Geen van de andere redenen is/blijkt een significante voorspeller.

Het regressiemodel voor open leermateriaal was niet significant, wat aangeeft dat de genoemde redenen geen voorspellende waarde hebben voor het gebruik van open leermateriaal.

Het gebruik van overig leermateriaal werd wél significant voorspeld door de reden onvoldoende geschikte methodes. Respondenten die deze reden aangaven, gebruikten meer overig materiaal. Ook hier geldt weer dat het logisch kan zijn om in eerste instantie bestaand (open) leermateriaal te hergebruiken, eventueel met aanpassing aan de eigen context, voordat er wordt geïnvesteerd in het ontwikkelen van eigen materiaal.

3.5 Aanpassen van bestaand materiaal

Respondenten gaven aan hoe vaak zij vier typen leermateriaal aanpassen: methodegebonden materiaal, materiaal van collega's, open leermateriaal en overig materiaal. Zij konden hierbij kiezen uit vijf antwoordcategorieën, variërend van nooit (1) tot altijd (5). Wanneer een respondent aangaf een bepaald type leermateriaal niet te gebruiken, bleef het antwoordveld leeg. Deze gevallen zijn dus niet meegenomen in de analyses.

“

Als de methode niet voldoende aansluit bij de leer- of ondersteuningsbehoeften en de belevingswereld van hun leerlingen niet weerspiegelen, dan is het logisch dat leraren en onderwijsprofessionals deze materiaal gaan aanpassen.

Zoals in **Tabel 5** te zien is, lag de gemiddelde frequentie van aanpassing het hoogst bij methodegebonden materiaal (gemiddelde = 3.64, standaarddeviatie = 0.91), gevolgd door open leermateriaal (gemiddelde = 3.41, standaarddeviatie = 0.88) en overig materiaal (gemiddelde = 3.32, standaarddeviatie = 0.95). Materiaal van collega's werd gemiddeld het minst aangepast (gemiddelde = 3.06, standaarddeviatie = 0.80).

Tabel 5

Type leermateriaal	Gemiddelde	Mediaan	Standaarddeviatie
Methodegebonden	3.64	4	0.911
Collega	3.06	3	0.801
Open	3.41	3	0.881
Overig	3.32	3	0.952

In **Tabel 6** is te zien dat bij methodegebonden materiaal het merendeel van de respondenten aangaf dit vaak (43.8%) of soms (28.1%) aan te passen. Een klein deel gaf aan dit altijd (16.4%) of zelden (10.9%) te doen, terwijl vrijwel niemand aangaf het nooit aan te passen (0.8%). Ook open leermateriaal werd relatief vaak aangepast: 38.4% deed dit vaak, 40.0% soms en 8.8% altijd. Het gebruik van open leermateriaal werd door slechts 2.4% nooit aangepast. Bij overig materiaal lag de verdeling vergelijkbaar, met de grootste groep die het soms aanpaste (43.9%), gevolgd door vaak (31.7%) en altijd (9.8%). Materiaal van collega's werd minder intensief aangepast. De meerderheid gaf aan dit soms (52.8%) of zelden (16.8%) aan te passen. Slechts 2.4% past dit type leermateriaal altijd aan.

Tabel 6

Type leermateriaal	Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Altijd
Methodegebonden	0.8%	10.9%	28.1%	43.8%	16.4%
Collega	3.2%	16.8%	52.8%	24.8%	2.4%
Open	2.4%	10.4%	40.0%	38.4%	8.8%
Overig	4.9%	9.8%	43.9%	31.7%	9.8%

Bovenstaande sluit goed aan bij de redenen die genoemd worden in [3.4](#). Als respondenten ervaren dat de methode niet voldoende aansluit bij de leer- of ondersteuningsbehoeften van hun leerlingen en/of niet rijk genoeg zijn en de belevingswereld van hun leerlingen niet weerspiegelen, dan is het logisch dat leraren en onderwijsprofessionals deze materiaal gaan aanpassen. En aanvullen, zoals we al eerder zagen.

3.6 Open leermateriaal

Ongeveer de helft van de respondenten waren voorafgaand aan de vragenlijst bekend met open leermateriaal (51,1%). Niemand was het oneens met de stelling dat open leermateriaal een waardevolle aanvulling is. 87,8 procent ziet open leermateriaal als een waardevolle aanvulling, en 12,2 procent is neutraal. Met de stelling 'Met open leermateriaal kan ik beter inspelen op de behoeften van mijn leerlingen.' was iedereen het eens. 78,6% was het ermee eens dat ze met open leermateriaal beter kunnen inspelen op de behoeften van hun leerlingen. De overige 21,4% was neutraal.

“

Niemand was het oneens met de stelling dat open leermateriaal een waardevolle aanvulling is.

Op de stelling of ze zich zorgen maken over de kwaliteit en/of betrouwbaarheid van open leermateriaal zijn de meningen meer verdeeld. In totaal maken 29 respondenten zich zorgen om de kwaliteit (22,2%), 55 zijn neutraal (42,0%), en 47 maakt zich geen zorgen (35,9%). Er is geen significant verschil tussen respondenten die vooraf wel of niet bekend waren met open leermateriaal.

Respondenten hebben ook antwoord gegeven op de vraag of ze eigen leermateriaal graag zouden delen als open leermateriaal zodat anderen er ook gebruik van kunnen maken. 51,9% van de leraren en onderwijsprofessionals waren het hiermee eens, 35,1% stond hier neutraal tegenover en 13% was het hiermee oneens. In vergelijking met ander onderzoek in het po en vo, valt op dat de bereidwilligheid om te delen relatief hoog is (Baas, Post, & Saab, 2024).

Op de vraag of ze van plan zijn in de toekomst meer gebruik te maken van open leermateriaal was niemand het helemaal mee oneens. 4,6% van de respondenten waren het ermee oneens, 43,5% was neutraal en 51,9% gaf aan van plan te zijn meer gebruik te gaan maken van open leermateriaal. Bij geen van bovenstaande vragen was er een significant verschil te zien tussen het vooraf wel of niet bekend zijn met open leermateriaal.

Vervolgens is uitgevraagd waar leraren en onderwijsprofessionals open leermateriaal vandaan halen. De resultaten zijn in onderstaande **Tabel 7** te vinden.

Tabel 7

Bron	Aantal	%
Via Google	77	58,78
Via digitale videobanken zoals NTR, SchoolTV of Teleblik	58	44,27
Door deze zelf te maken	55	41,98
Van collega's binnen mijn school	49	37,4
Van collega's binnen mijn school met wie ik nauw samenwerk	48	36,64
Van platformen voor het ontwikkelen van leermateriaal anders dan Wikiwijs	43	32,82
Via sociale media als LinkedIn, Facebook en X (Twitter)	33	25,19
Van collega's buiten mijn school	32	24,43
Via Kunstmatige intelligentie (AI)	31	23,66
Via vakbladen	15	11,45
Van VO-content	11	8,4
Van Wikiwijs	10	7,63
Ik gebruik geen open leermateriaal	6	4,58
Pinterest	2	1,53
Alles wat ik maar kan vinden wat waardevol is gebruik ik	1	0,76
Materiaal Jack Nowee	1	0,76
Prowise presenter	1	0,76
Via de Creative Commons zoekmachine	1	0,76
Van KhanAcademy	1	0,76

Opvallend is dat hier nog maar 6 mensen aangeven geen open leermateriaal te gebruiken. Open leermateriaal wordt vooral veel van internet gehaald en uit gedeelde netwerken, bijvoorbeeld bij collega's van school, maar ook uit Facebookgroepen. Daarnaast valt op dat slechts 10 respondenten aangeven open leermateriaal van WikiWijs, het Nederlandse platform voor open leermateriaal, te halen.

Tot slot is uitgevraagd wat leraren en onderwijsprofessionals zou kunnen bewegen tot het verder of meer delen van eigen leermateriaal als open leermateriaal. Hiervoor is opnieuw gebruik gemaakt van een regressieanalyse. Hieruit komt naar voren dat zowel de overtuiging dat open materiaal een waardevolle aanvulling vormt als het idee dat open materiaal beter inspeelt op de behoeften van leerlingen significante voorspellers zijn van de bereidheid om eigen materiaal te delen. Dit zijn belangrijke factoren om op in te spelen als de strategie is om meer leraren en onderwijsprofessionals materiaal te laten delen als open leermateriaal.

4. Behoeft van leraren en onderwijsprofessionals

Respondenten werd gevraagd in hoeverre zij behoefte hebben aan verschillende typen leermaterialen, waarbij de antwoorden zijn gegeven op een vijfpuntsschaal (1 = helemaal geen behoefte, 3 = neutraal, 5 = veel behoefte). Dit werd uitgevraagd voor zes verschillende categorieën leermateriaal: volledige methodes die alle lessen en kerndoelen dekken, doorlopende leerlijnen per vak of leergebied (over meerdere leerjaren), losse leermaterialen die flexibel te combineren zijn, materiaal dat aanpasbaar is aan niveau of ondersteuningsbehoefte, materiaal dat zelfstandig door leerlingen gebruikt kan worden (bijv. bij oefenen of herhalen), en inspirerende lesideeën of praktijkvoorbeelden.

Respondenten gaven de hoogste gemiddelde behoefte aan leermateriaal dat gemakkelijk kan worden aangepast aan niveau, tempo of ondersteuningsbehoefte ($M = 4.62$, $SD = 0.60$). Ook de behoefte aan losse leermaterialen ($M = 4.47$, $SD = 0.68$), lesideeën of praktijkvoorbeelden ($M = 4.37$, $SD = 0.84$), en zelfstandig bruikbaar materiaal ($M = 4.40$, $SD = 0.85$) was hoog. Doorlopende leerlijnen werden eveneens gewaardeerd ($M = 4.17$, $SD = 0.80$). De laagste gemiddelde score werd gerapporteerd voor volledige methodes ($M = 3.83$, $SD = 1.00$), hoewel ook hier sprake is van een substantiële gemiddelde behoefte. Het beeld dat naar voren komt sluit aan bij het beeld geschetst in [3.3](#), [3.4](#) en [3.5](#).

“

Er is vooral behoefte aan materiaal dat beter aansluit bij leer- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen. Blijkbaar bieden huidige methodegebonden materialen dat niet.

Er is vooral behoefte aan materiaal dat beter aansluit bij leer- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen. Blijkbaar bieden huidige methodegebonden materialen dat niet, en zien respondenten aanvullende materialen als oplossing om beter aan te sluiten bij leer- en ondersteuningsbehoeften.

Wanneer gekeken wordt naar het percentage respondenten dat een score van 4 of 5 gaf (behoefte en veel behoefte), blijkt dat het merendeel behoefte heeft aan flexibel inzetbaar materiaal. Zo gaf 95.4% aan behoefte te hebben aan aanpasbaar materiaal, 92.3% aan losse leermaterialen, en 88.6% aan inspirerende lesideeën of voorbeelden. Voor volledige methodes was dit 70.2%. In **Tabel 8** is in meer detail de behoeften van respondenten terug te zien. Behoeftes verschillen overigens niet voor de twee groepen (leraren en onderwijsprofessionals), en ook niet voor andere achtergrondvariabelen. De behoeftes worden dus in de gehele breedte zo gevoeld.

Tabel 8

Gemiddelde scores en behoefte aan verschillende typen leermateriaal (N = 131)

Type leermateriaal	Gemiddelde	Standaarddeviatie	% behoefte
Aanpasbaar leermateriaal (niveau, tempo, ondersteuningsbehoefte)	4.62	0.60	95,4%
Losse leermaterialen (flexibel te combineren)	4.47	0.68	92,3%
Inspirerende lesideeën of praktijkvoorbeelden	4.37	0.84	88,6%
Zelfstandig bruikbaar materiaal (door leerlingen, bijv. voor herhaling/oefenen)	4.40	0.85	87,8%
Doorlopende leerlijnen (per vak/leergebied, over meerdere jaren)	4.17	0.80	83,2%
Volledige methodes (dekken alle lessen en kerndoelen)	3.83	1.00	70,2%

De behoefte van leraren en onderwijsprofessionals wordt voor een deel bepaald door dat wat ze belangrijk vinden in leermateriaal. Er is daarom uitgevraagd hoe belangrijk respondenten bepaalde eigenschappen van leermateriaal vinden. Veel eigenschappen worden (heel) belangrijk gevonden. Dit is logisch want leermaterialen moeten aan eigenschappen voldoen om leeropbrengsten bij leerlingen te realiseren.

“

Eigenschappen die het meest belangrijk worden gevonden zijn
(1) begrijpelijke taal, (2) gebruiksvriendelijkheid en
(3) aanpasbaarheid aan niveau.

In onderstaande **Tabel 9** is aangegeven hoe belangrijk bepaalde eigenschappen van leermateriaal worden gevonden. Als we de drie eigenschappen eruit lichten die het meest belangrijk worden gevonden, zien we dat het gaat om (1) begrijpelijke taal, (2) gebruiksvriendelijkheid, en (3) aanpasbaarheid aan niveau. Mogelijk dat deze eigenschappen in het GO een nog grotere rol spelen dan in andere onderwijssoorten. Het valt ook op dat de aanpasbaarheid aan niveau buitengewoon belangrijk wordt gevonden. Dit stemt overeen met de bevindingen in het vorige hoofdstuk.

Tabel 9

Eigenschap	(1) Helemaal niet belangrijk (%)	(2) Niet belangrijk (%)	(3) Neutraal (%)	(4) Enigszins belangrijk (%)	(5) Heel belangrijk (%)	Totaal belangrijk 4+5 (%)
Begrijpelijke taal	0.0	0.0	3.8	26.7	69.5	96.2
Gebruiksvriendelijkheid	0.0	0.0	4.6	28.2	67.2	95.4
Aanpasbaarheid aan niveau	0.8	0.0	3.8	22.1	73.3	95.4
Motiverend	0.0	0.8	4.6	20.6	74.0	94.6
Logische opbouw	0.0	0.0	6.9	32.1	61.1	93.2
Duidelijke opbouw	0.0	0.0	8.4	33.6	58.0	91.6
Aansluiting op kerndoelen	0.0	1.5	6.9	48.1	43.5	91.6
Herhaling	0.0	1.5	6.1	33.6	58.8	92.4
Visuele ondersteuning	0.0	1.5	9.2	29.8	59.5	89.3
Toegankelijkheid	0.0	1.5	7.6	29.8	61.1	90.9
Herbruikbaarheid	0.0	2.3	11.5	32.8	53.4	86.2
Digitale bruikbaarheid	1.5	3.1	13.0	35.1	47.3	82.4
Onderbouwing	0.0	6.1	16.0	42.0	35.9	77.9
Verdieping	0.8	3.8	16.8	34.4	44.3	78.7
Diversiteit/inclusie	1.5	6.1	22.1	33.6	36.6	70.2
Evaluatie	0.0	9.2	27.5	42.7	20.6	63.3
Spraakondersteuning	1.5	13.0	24.4	42.0	19.1	61.1

Vervolgens is uitgevraagd of en zo ja welke behoefte er was aan criteria voor het zoeken en vinden van open leermateriaal. Daaruit komt naar voren dat er een sterke behoefte is aan het kunnen “zoekfilteren” op vak- of leergebied (Tabel 10).

“

Er is behoefte om op niveau aan te passen materiaal. Opvallend is ook dat gemakkelijke toegang tot kwalitatief materiaal via een platform wordt genoemd.

Tabel 10

Zoekfilter	Aantal	%
Vak of leergebied	106	80.9
Thema of context (bijv. seizoenen, actualiteit, feestdagen)	85	64.9
Groep of leerjaar	79	60.3
Type speciaal onderwijs	78	59.5
Uitstroomprofiel	59	45.0
Ondersteuningsbehoefte	51	38.9
Kerdoel	48	36.6
Type leerlingactiviteit (bijv. aankruisen, knippen, invullen, schrijven)	41	31.3
Type leermateriaal (bijv. informatiebron, open opdracht, evaluatie- en toetsmateriaal)	38	29.0
Lesduur of tijdsbesteding	31	23.7
Erkende kwaliteit of beoordeling door experts	29	22.1
Ervaringen of beoordelingen van andere leerkrachten	20	15.3
Licentie of gebruiksrecht (bijv. open, herbruikbaar)	17	13.0

Ook is uitgevraagd wat leraren en onderwijsprofessionals nodig hebben om leermateriaal goed te kunnen gebruiken in hun onderwijspraktijk (Tabel 11). Uit een lijst van 8 randvoorwaarden kon gekozen worden, zonder limiet. Opnieuw komt het beeld naar voren dat er behoefte is aan op niveau aan te passen materiaal. Opvallend is ook dat gemakkelijke toegang tot kwalitatief materiaal via een platform wordt genoemd.

Tabel 11

Antwoord	Aantal	%
De mogelijkheid om leermateriaal aan te passen aan het niveau of de ondersteuningsbehoefte van je leerlingen	104	79,4
Gemakkelijke toegang tot kwalitatief goed leermateriaal (bijv. via een platform of databank)	96	73,3
Leermateriaal dat vrij beschikbaar is (zonder kosten of licentieproblemen)	90	68,7
Voldoende tijd om leermateriaal te zoeken, te ontwikkelen of aan te passen	73	55,7
Leermateriaal dat voldoet aan bepaalde kwaliteitscriteria	72	55
Samenwerking en uitwisseling met collega's	55	42
Goede digitale voorzieningen (zoals apparaten en internetverbinding)	45	34,4
Ondersteuning en/of scholing bij het gebruik of ontwikkelen van leermateriaal	20	15,3

Naast randvoorwaarden is ook gevraagd naar ervaren belemmeringen bij het samenstellen van de juiste leermiddelenmix. Hiervoor zijn belemmeringen genoemd bij vier stappen van het samenstellen of arrangeren van een les aan de hand van een mix van materialen: (1) zoeken en vinden, (2) selecteren en beoordelen, (3) aanpassen en combineren, en (4) delen en samenwerken.

Als we bij elke stap de grootste belemmering eruit halen zien we dat het gaat om (te) beperkte tijd en het beoordelen van kwaliteit, dan wel van door anderen ontwikkeld materiaal of van eigen ontwikkeld materiaal. Het beeld komt daarmee naar voren dat het belangrijk is om leraren en onderwijsprofessionals de tijd en ruimte te bieden – hoe moeilijk dat ook kan zijn – om op een goede en onderbouwde manier met leermateriaal aan de slag te gaan. Zodat ze zeker kunnen zijn van de kwaliteit daarvan. Alle resultaten zijn te zien in de samengestelde **Tabel 12**.

Tabel 12
Zoeken en vinden

Antwoord	Aantal	%
Ik heb te weinig tijd om geschikt leermateriaal te zoeken	65	49,6
Ik vind het lastig om leermateriaal te vinden dat past bij mijn lesdoelen	54	41,2
Ik vind het lastig om leermateriaal te vinden dat aansluit bij de belevingswereld van mijn leerlingen	54	41,2
Ik weet niet goed waar ik moet zoeken	20	15,3

Selecteren en beoordelen

Antwoord	Aantal	%
Ik vind het lastig om te beoordelen of leermateriaal geschikt is voor de behoeften van mijn leerlingen	51	38,9
Ik ben onzeker over de kwaliteit of betrouwbaarheid van het leermateriaal dat ik vind	49	37,4
Geen/nvt	21	16

Aanpassen en combineren

Antwoord	Aantal	%
Ik heb te weinig tijd om leermateriaal aan te passen	87	66,4
Verschillende soorten leermateriaal zijn lastig te combineren tot één samenhangende les	51	38,9
Ik weet niet goed hoe het zit met auteursrechten bij aanpassen of combineren	27	20,6
Ik mis de digitale vaardigheden om leermateriaal aan te passen	19	14,5

Delen en samenwerken

Antwoord	Aantal	%
Ik twijfel of mijn eigen leermateriaal 'goed genoeg' is om te delen	47	35,9
Geen/nvt	30	22,9
Ik krijg binnen mijn school te weinig ruimte, tijd of aanmoediging om leermateriaal uit te wisselen of samen te ontwikkelen	29	22,1
Ik weet niet goed hoe ik mijn leermateriaal kan delen met collega's of extern	20	15,3

Zoals we zojuist (en ook al eerder in deze rapportage) zagen, is kwaliteit een belangrijke zorg van respondenten. Op het vlak van kwaliteit is uitgevraagd welke eigenschappen van leermateriaal het belangrijkste worden bevonden. Dit is gedaan voor vier 'categorieën' van kwaliteit: (1) didactische kwaliteit, (2) inhoudelijke kwaliteit, (3) toegankelijkheid en (4) gebruikersrechten. De resultaten zijn terug te vinden in **Tabel 13**.

Tabel 13
Didactische kwaliteit

Antwoord	Aantal	%
De leerdoelen zijn duidelijk beschreven.	90	68,7
Biedt oefenmogelijkheden (met instructie en feedback).	78	59,5
Sluit aan op voorkennis van leerlingen.	41	31,3
Er staan succescriteria bij: waaraan kun je zien of een leerdoel behaald is?	39	29,8
Legt uit op welke visie of theorie het is gebaseerd.	10	7,6
Mogelijkheden voor formatieve en/of summatieve evaluatie.	4	3,1

Inhoudelijke kwaliteit

Antwoord	Aantal	%
Het taalgebruik is duidelijk en past bij de doelgroep.	54	41,2
De opbouw is logisch, overzichtelijk, duidelijk en gestructureerd.	47	35,9
De informatie klopt en is actueel.	41	31,3
Het sluit aan bij de belevingswereld van de leerling.	41	31,3
Het is flexibel inzetbaar (individueel, in groepjes of klassikaal)	30	22,9
Begrippen worden consequent gebruikt.	19	14,5
Het is inclusief: leerlingen herkennen zichzelf in het materiaal.	12	9,2
De tekst is foutloos (geen spellingsfouten of kromme zinnen).	10	7,6
Voorbeelden, bronnen of media zijn relevant en helpen bij het leren.	8	6,1

Toegankelijkheid

Antwoord	Aantal	%
Het is eenvoudig navigeren door het leermateriaal waardoor het makkelijk te gebruiken is (bijv. duidelijke structuur of inhoudsopgave).	66	50,4
Het is bruikbaar voor alle leerlingen	65	49,6
Je kunt er meteen mee aan de slag – geen login, betaling of installatie nodig.	61	46,6
De tekst is goed leesbaar (lettertype, contrast, indeling).	32	24,4
Je weet vooraf welke materialen of software je nodig hebt.	15	11,5
De opmaak en bestandsnamen zijn helder en betekenisvol.	12	9,2
Geschikt voor hulptechnologie, zoals voorleessoftware.	11	8,4

Gebruiksrechten

Antwoord	Aantal	%
Het is vrij te gebruiken, aan te passen en te delen.	96	73,3
Hergebruik is praktisch mogelijk (geen betaalde tools of onhandige bestandsformaten).	56	42,7
Er is een open licentie (Creative Commons).	46	35,1
Het is niet gebonden aan één school of klas ("Beste klas 1B" komt er niet in voor).	29	22,1
Je kunt makkelijk zien wat je wel en niet mag met het materiaal.	27	20,6
Er staan contactgegevens bij voor vragen of hergebruik.	8	6,1

Als we dan opnieuw de belangrijkste eigenschappen per categorie eruit lichten, zien we dat leraren en onderwijsprofessionals het belangrijk vinden dat de leerdoelen duidelijk zijn beschreven, dat het taalgebruik duidelijk is en past bij de doelgroep, dat het makkelijk bruikbaar is, en dat het vrij is aan te gebruiken, aan te passen en te delen. Al deze eigenschappen passen goed bij wat eerder in deze rapportage naar voren is gekomen.

“

Onderwijsprofessionals vinden het belangrijk dat de leerdoelen duidelijk zijn beschreven, dat het taalgebruik duidelijk is en past bij de doelgroep, dat het makkelijk bruikbaar is, en dat het vrij is aan te gebruiken, aan te passen en te delen.

5. Theory of planned behavior

In het laatste deel van het onderzoek is de Theory of Planned Behavior (TPB; Ajzen, 1991) toegepast als theoretisch raamwerk om de gedragsintentie van leraren en onderwijsprofessionals met betrekking tot het gebruik van verschillende typen leermaterialen te verklaren. De TPB stelt dat gedrag voornamelijk wordt voorspeld door gedragsintentie, die op haar beurt wordt beïnvloed door drie componenten: (1) attitude ten opzichte van het gedrag, (2) subjectieve norm (de ervaren sociale druk), en (3) waargenomen gedragscontrole (WGC). De Theory of Planned Behavior is afzonderlijk toegepast op de vier vormen van leermateriaalgebruik: (1) methodegebonden materiaal, (2) leermateriaal voor eigen gebruik, (3) open leermateriaal, en (4) overig leermateriaal.

5.1 Aanpak van modellering

Voor elk van deze vormen van leermateriaalgebruik werd de intentie gemeten, evenals de drie voorspellers uit de TPB. Elk construct (attitude, subjectieve norm, WGC, intentie) werd gemeten met drie items, die gezamenlijk als latente variabelen zijn gemodelleerd. Dat wil zeggen dat we hebben gekeken naar het belang van elke voorspeller in relatie tot de intentie om een bepaalde vorm van leermateriaal te gebruiken. De hypothesen op basis van de TPB zijn getoetst met behulp van Structural Equation Modeling (SEM). Deze analysemethode maakt het mogelijk om zowel de meetmodellen (validiteit van de items) als het structurele model (relaties tussen de TPB-componenten en intentie) tegelijkertijd te schatten. Voor elk type leermateriaal werd een apart SEM-model geschat, waarbij is onderzocht in hoeverre attitude, subjectieve norm en WGC significant bijdragen aan de intentie om het betreffende materiaal te gebruiken.

5.2 Resultaten van modellering

Methodegebruik

Het SEM-model voor methodegebruik toonde een goede fit met de data en analyses duiden erop dat het model in het algemeen als passend kan worden beschouwd. De regressieanalyse binnen het SEM-model toonde aan dat attitude een sterke en significante voorspeller was van intentie. Ook WGC had een significante, maar matigere invloed op intentie. De invloed van subjectieve norm op intentie was niet significant. Deze resultaten suggereren dat vooral een positieve houding ten opzichte van het gebruik van de methode bijdraagt aan een hogere intentie om ermee te werken. Hoewel controle over het eigen gedrag (WGC) ook enige invloed heeft, speelt sociale druk of norm (SUB) in dit geval geen significante rol.

Leermateriaal voor eigen gebruik

Binnen het SEM-model voor leermateriaal voor eigen gebruik werd de attitude overwegend positief beoordeeld. Dit duidt erop dat deelnemers over het algemeen een positieve houding hebben ten aanzien van het gebruik van leermateriaal voor eigen gebruik. De subjectieve normen waren echter gematigder, wat wijst op een minder sterke sociale druk of verwachting. De ervaren gedragscontrole (WGC) liet een wisselend beeld zien, met een relatief lage score voor een vraag die ging over weinig belemmeringen ervaren wat betreft tijd, hogere scores voor de overige vragen. De intentie-vragen zaten rond de midden- tot bovengrens van de schaal, wat een gematigde intentie suggereert. Echter, de modelfit was onvoldoende, wat het moeilijk maakt om definitieve conclusies te trekken.

Wat betreft de voorspellers bleek geen van de drie constructen significant bij te dragen aan de intentie. Ondanks de hoge gemiddelde scores voor attitude, lijkt deze positieve houding dus geen directe invloed te hebben op de intentie om leermateriaal voor eigen gebruik te gebruiken. Deze bevinding suggereert dat de intentie waarschijnlijk door andere, niet in het model opgenomen factoren wordt bepaald, zoals praktische haalbaarheid, intrinsieke motivatie of organisatorische context.

“

Wanneer leraren een positieve houding hebben ten opzichte van het gebruik van open leermateriaal, hebben zij een sterkere intentie om daadwerkelijk open leermateriaal te gaan inzetten.

Open leermateriaal

Het SEM-model voor open leermateriaal toonde wel een goede fit met de data. De schaalcorrectie leidde tot een significant resultaat, wat duidt op een iets minder optimale fit wanneer rekening wordt gehouden met de ordinale aard van de data. Desondanks bleven alle overige fitindices binnen de grenzen voor een goed passend model. Wat betreft de structurele regressiepaden werd een significante positieve relatie gevonden tussen attitude en intentie, wat wijst op een sterke samenhang tussen een positieve houding en de intentie om open leermateriaal te gebruiken. Subjectieve normen en PBC bleken geen significante voorspellers van intentie. Het model voor open leermateriaal laat zien dat attitude de enige significante voorspeller is van intentie. Dit suggereert dat wanneer leraren een positieve houding hebben ten opzichte van het gebruik van open leermateriaal, zij ook een sterkere intentie hebben om dit daadwerkelijk te gaan inzetten. Subjectieve normen en ervaren gedragscontrole lijken in dit geval geen relevante verklarende factoren. Als je dus de intentie van het gebruik van open leermateriaal (en daarmee het daadwerkelijke gebruik van open leermateriaal) wil verhogen, moet je inzetten op attitude (dus zorgen voor een positievere houding wat betreft open leermateriaal).

Overig leermateriaal

Het laatste SEM-model voor overig leermateriaal toonde een uitstekende fit en de schattingen geven daarom duidelijke inzichten. In dit model was WGC wél een sterke voorspeller. Respondenten die meer vertrouwen hebben dat ze het gedrag kunnen uitvoeren, hebben een duidelijk hogere intentie om dat ook te doen. Dit effect is sterk en significant en in lijn met de Theory of Planned Behavior, waar WGC vaak doorslaggevend is bij complex gedrag. Attitude heeft een bescheiden, maar toch significant effect, en speelt daarmee een ondersteunende rol in het aanwakken van de intentie om overige materiaal te gebruiken. De mate waarin respondenten denken dat anderen het gedrag van hen verwachten, heeft géén invloed op hun intentie. Dit wijst erop dat sociale druk of verwachtingen in deze context geen bepalende factor zijn. Als je de intentie wilt verhogen, moet je vooral inzetten op WGC (gevoel van controle) en in mindere mate op attitude. Investeren in het versterken van sociale normverwachtingen (SUB) lijkt niet effectief waar het gaat om het gebruik van overige leermaterialen.

6. Conclusie

In deze rapportage is verslag gedaan van een gebruikers- en behoefteonderzoek over het gebruik van leermaterialen in het gespecialiseerd onderwijs. In eerste instantie is het huidige gebruik van verschillende soorten leermateriaal in kaart gebracht. Daarna zijn behoeftes van leraren en onderwijsprofessionals geïnventariseerd. En tot slot is aan de hand van de Theory of Planned Behavior bepaald welke schakels met name belangrijk zijn voor het beïnvloeden van (gedrags)intentie van leraren en onderwijsprofessionals.

Keuze van leermiddelen

Uit het onderzoek komt naar voren dat respondenten een rijke mix van leermaterialen gebruiken, waarbij methodegebonden materialen dominant zijn, maar vaak worden aangevuld met eigen leermateriaal, door anderen ontwikkeld (open) leermateriaal, en andere soorten leermateriaal. **Dat de methode de dominante vorm van leermateriaal is, is vooral terug te voeren op het feit dat deze de leraar of onderwijsprofessional houvast en structuur geeft. En dat deze ervoor zorgt dat alle leerdoelen aan bod komen. Het lijkt erop dat de kwaliteit van methodegebonden materiaal door respondenten relatief laag wordt ingeschat.** Deze reden wordt naar verhouding weinig genoemd, en was ook geen voorspellende factor in de regressieanalyse.

Respondenten gebruiken ook vaak aanvullende materiaal. Bijvoorbeeld ontwikkeld door collega's, eigen ontwikkeld materiaal, of overig (open) leermateriaal dat van verschillende plekken wordt gehaald. **De voornaamste redenen die respondenten aandragen voor het gebruik van dit niet-methodegebonden materiaal is dat ze daarmee beter kunnen aansluiten op de leer- en ondersteuningsbehoeften van hun leerlingen. En dat ze daarmee een rijkere mix aan leermaterialen kunnen creëren die beter aansluit bij de belevingswereld van hun leerlingen. Expliciet wordt ook vaak genoemd dat methodegebonden materiaal niet in staat is dit te doen.** Leraren en onderwijsprofessionals zien een belangrijke rol weggelegd voor open leermateriaal in deze rijke leermaterialenmix. Een meerderheid van de respondenten geeft dan ook aan in de toekomst meer gebruik te willen gaan maken van open leermateriaal. Momenteel wordt open leermateriaal voornamelijk verworven via Google, door deze zelf te maken, of door gebruik te maken van leermaterialen die zijn ontwikkeld door collega's. Dit kunnen collega's van de school zijn, maar ook vakgenoten die materialen delen via online netwerken, zoals Facebook.

Behoeften & belemmeringen

Vervolgens zijn de behoeften van respondenten geïnventariseerd. **Er is met name behoefte aan aanpasbaar leermateriaal dat flexibel ingezet kan worden en waarmee beter ingespeeld kan worden op de leer- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen.** Het lijkt erop dat leraren en onderwijsprofessionals deze behoefte niet zozeer zoeken in volledige methodes – hoewel daar ook een behoorlijke behoefte ligt – maar vooral in aanpasbaar (open) leermateriaal. **Respondenten vinden begrijpelijk taalgebruik, gebruiksvriendelijkheid en aanpasbaarheid van leermateriaal de belangrijkste eigenschappen.** Voor het zoeken en filteren van online leermateriaal wordt met name het vakgebied belangrijk gevonden. **Waar het gaat om randvoorwaarden en (ervaren) belemmeringen wordt door respondenten enerzijds de kwaliteit van het leermateriaal genoemd, zowel het beoordelen van de kwaliteit van door anderen ontwikkeld materiaal als het eigen materiaal, en anderzijds de beschikbare tijd.** Dit zijn als het ware twee kanten van dezelfde medaille: te weinig tijd heeft invloed op de kwaliteit van door leraren en onderwijsprofessionals ontwikkelde materialen, en het zorgt ervoor dat leraren en onderwijsprofessionals moeilijker de kwaliteit van door anderen ontwikkelde materialen kunnen beoordelen.

Gedragintentie

Tot slot is aan de hand van de Theory of Planned Behavior voor verschillende soorten leermateriaal in kaart gebracht wat de belangrijkste invloed is op de (gedrag)intentie om een bepaalde soort leermateriaal te gebruiken. **Hoewel niet alle data even goed op de verschillende modellen past, komt het beeld naar voren dat met name attitude (c.q., houdingsaspecten) van leraren en onderwijsprofessionals ten opzichte van een bepaalde vorm van leermateriaal bepalend zijn in de intentie tot gebruik.**

Tenslotte

Vanuit het perspectief van de sectorraad GO kunnen de resultaten van dit onderzoek geplaatst worden in een praktijkcontext waarin leraren zoekende zijn naar een optimale leermiddelenmix. **Het beeld komt naar voren dat ze deze optimale leermiddelenmix nog niet voorhanden hebben met het huidige aanbod aan leermaterialen.** Dat er twijfels zijn over de kwaliteit van bepaalde leermaterialen, en dat er ruimte moet komen voor professionalisering op dit vlak. Echter, veel leraren en onderwijsprofessionals geven aan dat het vinden of krijgen van tijd om hierop in te zetten momenteel (te) beperkt is. De resultaten uit dit onderzoek geven GOpen richting en maken onze opdracht helder.

Wij zijn dan ook blij over de start van het GOpen Docentontwikkelteam en de GOpen Community, waar we gezamenlijk aan de slag gaan met het ontwikkelen van leermiddelen die specifiek zijn afgestemd op het Gespecialiseerd Onderwijs. Het onderzoek in combinatie met het GOpen kwaliteitsmodel en de GOpen Ontwerpprincipes geven meer richting aan de opdracht en prioriteren de opdracht van GOpen om te komen tot kwalitatieve leermiddelen specifiek aansluitend bij de behoeften van onze leerlingen.

Daarnaast onderzoeken we de komende periode op welke wijze GOpen structureel kan worden verankerd en verduurzaamd binnen het Gespecialiseerd Onderwijs. Hierdoor hebben we, mede naar aanleiding van de waardevolle bovengenoemde opdrachten besloten ons onderzoek verder voort te zetten met een verdiepend onderzoek. Daarin gaan we verder in gesprek met onderwijsprofessionals en leraren uit de praktijk over het gebruik, de kwaliteit, het aanbod en de toegankelijkheid van open leermateriaal. Ook deze resultaten zullen worden meegenomen in de verdere ontwikkeling van de GOpen aanpak en de werkwijze van de Community en de Docentontwikkelteams.

Slotwoord

Dank aan alle onderwijsprofessionals en leraren die tijd hebben vrijgemaakt om aan dit onderzoek te kunnen meewerken. Dankzij hen heeft GOpen waardevolle inzichten die meegenomen worden in de ontwikkeling van op maat gemaakt leermateriaal voor alle leerlingen in het GO.

Wil jij ook bijdragen aan de ontwikkeling van leermateriaal dat wel aansluit bij jouw leerlingen? Dat kan op verschillende manieren zoals:

- Deelnemen aan het vervolgonderzoek Gebruik Open Leermateriaal
- Aansluiten bij de GOpen Community
- Aansluiten bij een van de Docentontwikkelteams (DOT's)

Stuur een e-mail aan gopen@gespecialiseerdonderwijs.nl dan nemen we contact met je op.

Zo (onder-)bouwen we samen aan een duurzame collectie op maat gemaakt leermateriaal voor alle leerlingen.

Referenties

Ajzen, I. (1991). De theorie van gepland gedrag . Organisatiegedrag en menselijke besluitvormingsprocessen

Baas, Post, & Saab (2024). Beweegredenen voor het gebruik van open leermateriaal in het voortgezet onderwijs. ICLON Universiteit Leiden